

ДУХОВЕН БЛАГОДЕТ ЗА СВЕТС

Заради долгата и богата историја, но и заради шармот и убавината како своевиден урбан феномен, Скопје го посетувале, опишувале и опевале многумина светски познати интелектуалци. Доаѓајќи еднаш во градот, потоа тие повторно неколку пати се враќале во него.

Англиската интелектуалка Ребека Вест, која во периодот меѓу двете светски војни го посетила Скопје, покрај другото, била воодушевена од фреските во "Св. Пантелејмон" во Нерези. И не само тоа. Во своето воодушевување таа прави ингениозна споредба на една од фреските со поезијата на големиот Вилијам Блејк. Ребека Вест, додека престојувала во еден од скопските хотели, ја сликала атмосферата на тогашното старо Скопје. Особено драматично ги опишала ликовите од народот, присутни на религиозна свеченост во една од скопските цркви.

Приближно во исто време, една друга, овој пат австриска интелектуалка го посетила градот на Вардар. Станува збор за сликарката Еми Хислајтнер, која направила неколку исклучителни цртежи на предвоено Скопје и на неговата околина. Нејзините ликовни дела на автентичен начин ја доловуваат атмосферата на градот, мешањето на културите во него преку културните и историските споменици зачувани од минатото. Особено впечатлив е нејзиниот цртеж на "Саат бањата", повеќе позната како Стара Нова Бања, денес зачувана во остатоците кај Универзитетскиот комплекс. Таа во Скопје дошла придружувајќи го сопругот, геолошки инженер кој работел во рудникот "Радушa".

Можеби ќе звучи малку необично, но човекот кој најпластично ја насликал душата на Старата скопска чаршија, не е никој друг туку Мирослав Крлежа. Тој престојувал во Скопје, а некои свои впечатоци автентично ги опишал во романот "Знамиња". Станува збор за ат-

мосферата од Балканските војни од почетокот на минатиот век, со целата патина која ја носело тоа време. Се разбира, Крлежа вешто ја мешал литературната фикција со реалноста. Го опишал и пределот на Матка, заедно со фреските од црквите кои му оставиле посебен впечаток ка-

ко најсилен израз на македонското траење. Тој неколку пати го посетил Скопје и по Втората светска војна, како гостин на македонските писатели.

Престојот на еден друг интелектуалец, германскиот научник Гризебах е помалку познат, но тој е многу интересен. Се случил во 1839 година кога Гризебах отседнал во конациите на Авзи-паша, тогашниот управител на Скопје и бил фасциниран од личноста на пашата, кој бил необичен и сестран човек - мудар, образован, собирач на антички раритети, кој ги собирал во околината и ги чувал во своите конаци. Разговорот кој го водел со пашата подоцна го објавил, и во него се изнесени валидни податоци за тогашната, пред сè, политичка состојба во градот.

Сепак, еден од најзаслужните интелектуалци, кој многу придонел за афирмацијата на Скопје, е англискиот археолог, славниот истражувач на Крит - Артур Еванс.

Тој во градот престојувал

ГРАДОТ - ИНСПИРАЦИЈА НА

во периодот од 1883 до 1885 година, кога со Скопје, според неговите зборови, управувал Фаик-паша. Еванс, пред сè, го интересирала антиката и она што тој го истражил и го открил навистина е од капитално значење за нашата по-

СОЛ БЕЛОУ, ЛУЈ АРАГОН, ИЉО ЕРЕНБУРГ, ГОСТИ НА МЕТРОПОЛАТА

КИОТ ИНТЕЛЕКТУАЛЕН ДУХ

Еванс ги истражувал римските старини на Скопска Црна Гора, потоа во Говрлево, го посетил Таор, го истражувал Калето, Куршумли-ан и другите споменици, со цел да утврди дали тие се турски или византиски. Подоцна, своите истражувања на нашите краишта ги објавил во посебен научен труд.

Во XX век, особено по Втората светска војна многу врвни интелектуалци го посетиле Скопје, така што не можат сите и да се наведат. Меѓу нашите колеги и писатели кружи приказната за неочекуваната посета, пред скопскиот земјотрес, на Жан Пол Сартр и Симон де Бовоар. Нивната посета не била најавена, тие отседнале во хотелот "Македонија", но наскоро славната двојка станала главна тема во градот. Во шеесе-

СКОПЈЕ - МЕКА НА СВЕТСКИТЕ ИНТЕЛЕКТУАЛЦИ

ЕДЕН ОД НАЈЗАСЛУЖНИТЕ ИНТЕЛЕКТУАЛЦИ, КОЈ МНОГУ ПРИДОНЕЛ ЗА АФИРМАЦИЈАТА НА СКОПЈЕ, Е АНГЛИСКИОТ АРХЕОЛОГ, СЛАВНИОТ ИСТРАЖУВАЧ НА КРИТ - АРТУР ЕВАНС.

ТОЈ ВО ГРАДОТ ПРЕСТОЈУВАЛ ВО ПЕРИОДОТ ОД 1883 ДО 1885 ГОДИНА, КОГА СО СКОПЈЕ, СПОРЕД НЕГОВИТЕ ЗБОРОВИ, УПРАВУВАЛ ФАИК-ПАША. ЕВАНС, ПРЕД СЕ, ГО ИНТЕРЕСИРАЛА АНТИКАТА И ОНА ШТО ТОЈ ГО ИСТРАЖИЛ И ГО ОТКРИЛ НАВИСТИНА Е ОД КАПИТАЛНО ЗНАЧЕЊЕ ЗА НАШАТА ПОДОЦНЕЖНА АРХЕОЛОШКА НАУКА. ТОЈ МЕЃУ ПРВИТЕ ЈА ПОСТАВИЛ ТЕЗАТА ЗА УБИКАЦИЈАТА НА ЈУСТИНИЈАНА ПРИМА НА НАШИТЕ ПРОСТОРИ (ПРЕД НЕГО, СЛИЧНА ТЕЗА ПОСТАВИЛ И НАУЧНИКОТ ЈАСТРЕБОВ ПРИ ПОСЕТАТА НА ГРАДОТ).

тите години во Скопје престојувал и славниот американски писател Сол Белоу, а претходно и Луј Арагон и други значајни светски имиња.

Многумина наши интелектуалци се сеќаваат на предавањето на Сол Белоу одржано во Друштвото на писателите на Македонија. Исто така, нашата врвна светска манифестација, Струшките вечери на поезијата, во голема мера придонесе познати светски имиња, покрај Струга, да го посетат и Скопје, и да остават своевиден запис за него. Преку

своите лични видувања и преку настапите пред читателите и пошироката публика, или едноставно, преку својата голема желба и љубопитност да го запознаат овој град. Да спомнеме само некои од нив: Алберти, Вознесенски, Евтушенко, Гинзберг, Сангвинети, Едгар Морен, Тери Иглтон, Солмон Маркус...

Некои светски познати интелектуалци, по повод катастрофалниот земјотрес во 1963 година, без оглед дали престојувале во градот или не, искажале највозвишени

зборови за Скопје: Иља Еренбург, Моравија, Сартр, Црњански, Фелини...

Сè ова ја потврдува богатата културна, и воопшто историјата на Скопје како град особено значаен не само на балканските простори туку и пошироко. И тоа не само заради местоположбата и географијата, туку и заради духовните вредности напластувани и создавани во него низ вековите.

А тоа е традиција која и денес треба да се чува и да се негува.

ПИСАТЕЛИТЕ И СЛИКАРИТЕ

доцнежна археолошка наука. Тој меѓу првите ја поставил тезата за убикацијата на Јустинијана Прима на нашите простори (пред него, слична теза поставил и научникот Јастребов при посетата на градот).